

REDACȚIA

Arad, Deák Ferencz-utca nr. 20.

ABONAMENTUL

Pentru Austro-Ungaria:
pe un an . . . 20 cor.
pe 1/2 an . . . 10 „
pe 1/4 an . . . 5 „
pe o lună . . . 2 „
Nr. 1 de Duminică pe an
4 coroane.

Pentru România și străinătate
pe an 40 franci.

Manuscrisurile nu se însoțesc.

ADMINISTRAȚIA

Arad, Deák Ferencz-utca nr. 20.

INSERTIUNILE:

de un șir garmond: prima
dată 14 bani; a doua oară
12 bani; a treia oară 8 b.
de fiecare publicațiune

Atât abonamentele, cât și
insertiunile sunt a se plăti
înainte în Arad.

Telefon pentru oraș și comitat 502

Scrisori nerancate nu se primesc

TRIBUNA POPORULUI

ÎN CONTRA USUREI.

Inegalitate a existat de când e lumea. Tot-deauna au trăit oameni săraci, lipsiți pământului, și oameni putrezi de bogății. Din vremile cele mai vechi se ajutau cei lipsiți de bani făcând împrumuturi pe la cei mai cu stare. Și apoi firesc că în schimbul acestui serviciu, se revanșau dând o parte din câștigul realizat cu banii, sau lucrul împrumutat, — împrumutătorului. Aceasta e originea cametelor.

Cu vremea s'au sistemizat împrumuturile. Erau oameni fără suflet, cari exploatau starea lipsită a celui sărac cerându-i camătă exagerată. Și bietul n'avea ce face, avea nevoie de bani, și trebuia să primească împrumutul și sub aceste condiții grele.

Legislațiunile tuturor țărilor s'au născut să pună capăt acestor stări, aducând legi aspre în contra usurei. La noi, articolul de lege VII. din 1877 a fixat maximul cametei la 8%. Dar legea asta era atât de laxă, încât nu era în stare să împiedece nici cât de puțin usura. Deja la 1883, Dieta țării aduse o lege nouă, articolul XXV., prin care usura e decretată de delict, fără să aibă însă rezultatul dorit. Au trecut atunci 20 ani și usura a secerat mereu jertfe noi, fără ca legea să fi putut oferi cel puțin apăsăți și storși scut. Întinuturile întregi au ajuns la sapă de lemn, oamenii cu stare căzuți în mâinile cămătarilor ajungeau muritorii de foame. Nu doară că legea nu s'ar fi executat și nu s'ar fi observat cu deplină rigoare, ci pentru-că nu era destul de precisă.

Nu cunoștea decât o singură usură: împrumutul de bani gata pe camătă mai mare decât maximul admis de lege. S'au intentat în vremea asta multe procese de usură, mulți au fost pedepsiți, dar partea cea mai mare a scăpat nepedepsită, pentru că știuse să eludeze legea.

In sute de chipuri își băteau joc

de paragraful legii, fără ca cineva să-i poată opri. Usurarii încheiau cu cei cari aveau nevoie de bani, contracte de cumpărare sau vânzare. Cineva avea lipsă de bani. Usurarii îi vindea ceva obiecte pe un preț oribil, ear despre prețul lor cerea obligație sau cambiu. Cumpărătorul, firește, având lipsă de bani, trebuia să vândă ce cumpăraseră, și nu-l putea vinde decât pe un preț de jumătate și cumpărătorul era în cele mai multe cazuri tot vânzătorul dela început, s'au unul dintre agenții lui.

Dar asta e numai una dintre nenumăratele feluri de eludare a legii... Mai ales acum în vremile din urmă a început să înflorească usura din nou. Comitate întregi gemeau, prada unor usurari fără milă, de cele mai multe ori — ovrei, căci nimeni ca ovreii nu știe să aște chibbușurile eludărilor, și nici un alt popor n'are conștiință atât de lăcășă, ca acest popor pribeag.

Stările aceste triste l'au înduplecat acum pe ministrul nostru de justiție să înainteze dietei două proiecte de lege îndreptate în contra usurarilor. Legile sunt aspre și ținesc sanarea radicală a stărilor de azi.

Pe când legea dela 1883 vedea în usură numai delict și-l pedepsea cu închisoare până la 6 luni și amendă până la 4000 coroane, — legea cea nouă declară usura de crimă și-o pedepsește cu închisoare până la 2 ani și amendă până la 8000 coroane. Mai este și un alt paragraf, care se ocupă special cu crîșmarii și proprietarii de casă de amănare. Afară de pedepsele de sus, aceștia mai pot fi pedepsiți cu dețineră dreptului d'a și urma meseriei.

Al doilea proiect se ocupă cu transcrierea firmei pe numele soției, a copiilor sau a rudeniilor, cum făceau mulți comercianți ajunși în pragul falimentului.

Fie ca nouete proiecte să aibă de urmare scăparea sormanului țăran din mâinile cămătarilor fără număr.

Alegerea dela Dabra, ori mai bine faptul că au intrat arolo în luptă și România servă lui „Magyar Szó” drept prilej ca în numărul său de Rusali să scrie un articol alarmant arătând ce primejdie mare este pentru Maghiarism această acțiune națională română

Organul lui Bánffy face apel către toate partidele maghiare să stea umăr la umăr în poarta valurilor ultraiste și să sfârșite pe frunții unguri să nu lase poporul influențat de naționalistii activiști, ci să caute a-l domăni pe aceștia cum ia domănat și — „Gazeta”.

Contrații nostri brașoveni trebuie că se vor simți mândri când presa maghiară îi citează drept... coadă de topor.

Fuzionarea partidelor cehe.

Lidove Noviny din Brün aduce știrea că fuzionarea tuturor partidelor cehe din Reichstrath se va întâmpla cât mai curând. Pertractările în privința asta s'au început deja la anul 1900 Toamna trecută, când ministrul-președinte Körber, amenința să disolve parlamentul, partidele cehe au încheiat un cartel, asigurându și reciproc mandat-le la eventualele alegeri. D'atunci partidele s'au asociat și mai mult și au ajuns de acord în privința principiilor fuzionării, în înțelesul cărora disciplina de partid ar avea a se estinde numai asupra chestiilor de tactică, limbă, autonomie și politică. Fuzionarea ar da noului partid ceh o putere mare politică.

Din Bihor.

— Ședința plenară a Consistoriului gr.-ort. rom. din Oradea-mare. —

După sinodul eparchial din din acest an, la 13/26 Maiu a. c. s'a ținut pentru întâia-oraș ședința Consistorială sub președiu P. C. Sale D-lui vicar episcopesc Vasile Mangra, la care ședință au participat toți asesorii noi, cari cu toată solemnitatea au depus în mână P. C. Sale jurământul obicinuit, intrând astfel toți asesorii în funcțiune.

P. C. Sa a deschis ședința consistorială, prima din acest nou ciclu de 3 ani, prin o cuvântare avântată, care a fost viu

aplaudată de cei prezenți. S'au pertractat apoi cu toată demnitatea agendele ce erau la ordinea zilei.

După ședința plenară și a senatelor, P. C. Sa dl vicar episcopesc Vasile Mangra, cu ospitalitatea și sinceritatea-i cunoscută, a poștit pe toți asesorii la masă, unde cu toții s'au aflat în cea mai veselă dispoziție sufletească. Au participat asesorii: Nic. Zigre, T. Păcala, P. Fășie, Pința, Teoran, Horvath, Dudulescu, Moldovan, Bibescu, Lazar, Balogh, M. Popovici, Domocoș, Vas. Papp, Vancea, Ciuhandu, Pinter, Gavrillette, Leucuța, actuarul G. Papp, etc.

Primul toast l-a ținut P. C. Sa dl vicar episcopesc Vasile Mangra, pentru președintele natural al acestui Consistor, pentru P. S. Sa dl Episcop diecesan Ioan I. Papp.

Al doilea toast l-a rostit secretarul consist. asesorul Nicolae Zigre, care a fost primit cu multă plăcere din partea celor prezenți, deoarece-acele toast a fost o adevărată icoană a stărilor reale. A toată anume pentru președintele legal al acestui Consistor, accentuând, și mărturisind cu toată sinceritatea, că densul la alegerea d-lui vicar a fost cu nedumerire față de alegerea P. C. Sale, fiind rău informat, că adevărat P. C. Sa va fi un răsunător, etc., dar după o conlucrare de 3 ani s'a convins, și o spune în fața lumii, că foarte plăcut s'a înșelat deoarece-acele P. C. Sa cu toată înțelepciunea, energia, simțul de dreptate conduce afacerile consistorului, luând toate lucrurile de aici un avânt îmbucurător. Face elogiul P. C. Sale, elogiul binemeritate.

P. C. Sa îi răspunde, că mulți din toate părțile s'au descărcat asupra sa, dar bine, că îi este liniștită conștiința, că tot-deauna pentru binele comun a lucrat.

Au mai toastat P. Fășie, T. Păcala, Balogh, etc. ear societatea întreagă a rămas împreună până la oarele 5 1/2 când s'a ridicat masa.

Asfel ne-am depărtat toți mângâiați în sufletul nostru, știind, că adevărul tot-deauna trebuie să învingă, ear noi mândri suntem, că avem în fruntea consistorului un astfel de bărbat vrednic, conștiu de afacerile sale, cum este P. C. Sa dl vicar episcopesc Vasile Mangra.

Dumnezeu să ne-ajute!

FLORENȚA.

Loggia dei Lanzi.

Fericită țeară, în care iubirea de artă a dat naștere acestei logii!... Într'un colț al pieței Signoriei, unde începe altă galerie vestită, Uffizi, e o clădire de piatră; pe trei arcuri se sprijinește acoperișul lat. Fațada, cu cele trei arcuri înspre piață, e simplă, dar rar vei găsi ceva să-ți facă impresia unui capod'operă arhitectonică mai clasică... Chenarul superior, din piatră, e sculptură pe care ai putea-o amăna cu dantela fină, atât de perfect e lucrat.

Pe terasa asta sunt așezate opere de artă, statui cari prețuiesc milioane.

Urci terasa pe treptele de sub arcul din mijloc. În stânga și în dreapta sunt câte un leu. Cel din stânga e de Vacca, celalalt, precum și cele șase vestale așezate în fundul terasei, la perete, sunt aduse dela Roma, din Vila Medici, și sunt opere eline din clasicitate.

Răpirea Sabinelor, Hercule și Centaurul, de Gian Bologna, grupa Perseus de Cellini, Răpirea Polyxenei de

Fedi (de marmoră albă) și Iudita (din bronz) de Donatello, fiecare un capo d'operă celebru în lumea întreagă și iubitorii de artă vin de pretutindeni să le admire.

Terasa asta, logie, cum o numesc Italienii, e de altfel opera lui Orcagna, e clădită între anii 1355—1376.

Galeria Uffizi.

Din piața Signoriei imediat, între Logia Lanzi și Palatul Signoriei, începe Portico degli Uffizi: câte un coridor larg, în stânga și dreapta, cu nenumărate coloane; străbătând pasagiul, ajungem la termenul Arnului.

Printre coloanele multe, în cavițăți de ale zidului, sunt 28 statui moderne, între cari Cosimo senior, de L. Magi, Andrea Orcagna, de Bazzanti, Giotto, de G. Duprè, Donatello, de Torrini, Leonardo da Vinci, de Pampaloni, Michelangelo, de Santerelli, Dante, de Demi, Petrarca, de Leoni, Boccaccio, de Fantacchiotti, Machiavelli, de Bartolini, Americo Vespucci, de Grazziani, Galileo, de Costoli, Cellini, de Cambi etc. toate din marmoră albă.

Palatul acesta cu două aripi e zidit de Vasari, între anii 1560—74 și

adăpostește în coridoarele și în cele 24 săli ale sale capo d'opere cari constituiesc cea mai mare comoară nu a Florenței numai, dar a întregii țări.

Despre fiecare vestibul s'ar putea scrie o carte întreagă, atâtea lucruri cuprinde. Mă voiu mărgini să amintesc numai pe cele mai celebre: Venus odihnind, Flora și Țăran tinăr de Tizziano, Cina cea de taină, de Veronese, Nunta din Cana, de Tintoretto, Bătălia D'Yvry (Henrich IV) de Rubens, Susanna, de Guido Reni, Răpirea Sabinelor, de Castelli, Fornarina, Madonna la fântână, de Rafael, Familia sfântă, de Michelangelo, Fecioara rugându-se la picioarele lui Isus și Capul S-tului Ioan, de Corregio, Isus între învățați, de Caravaggio...

Sunt sute și sute, tot de maeștri mari și reprezentând toate școlile, fiecare în sală separată. Se înțelege, cele mai multe sunt dela maeștri renașterii italiene.

Numărul statuelor și busturilor este de mai multe sute.

Cea mai celebră este Venus zisă de Medici, una dintre minunile mari ale artei clasice eline; este opera lui

Cleomenes, fiul lui Apolodor din Atena. A fost găsită între ruinele vilei lui Adrian, la Tivoli, aproape de Roma, și la Florența s'a adus sub Cosimo III. În sala optunghiulară, numită Tribuna, — unde-i și Venus — se află: Faunul dansând, care se atribue lui Praxisteleș și a fost restaurată cu multă istețime de Michelangelo; Apolino și Inelele, toate capo d'opere clasice eline.

În sala Niobe este statuia Niobei, a copiilor și a învățătorului acestora... Șease-sprezece statui sunt aici (între cari mai multe niobene, femei, Psyche, Iupiter, Neptun și Pompei), toate artă deservărită; au fost găsite la Roma și au fost cumpărate cu 300 scuzi; la Florența li-a adus Petru Leopold (de Medici).

Sunt apoi săli întregi pline cu diferite lucruri de artă: cutii, pietri gravate și încrustate, inscripții în tot felul de limbi, mese de mosaic etc. etc.

Aici e apoi cea mai bogată colecție de desemnuri originale dela cei mai mari artiști din lume, ș'anume 32.000 bucăți; o parte sunt expuse sub sticlă și pe ziduri. Au fost adunate de Leopold de Medici; în două săli sunt portretele pictorilor celebri,

Monumentul Brătianu.

Duminecă s'a desvéluit în București monumentul ridicat marelui Ioan Brătianu.

Eată cum s'a petrecut serbarea:

Serbarea a început prin serviciul religios oficiat de II. PP. SS. Mitropolitul Primat și Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

După terminarea serviciului religios și desvélirea monumentului, muzica a cântat Imnul Național.

Cuvântările s'au rostit în ordinea următoare:

Di D. A. Sturdza, prim-ministru și vice-președinte al comitetului.

Di P. S. Aurelian președintele Senatului și al Academiei.

Di M. Pherekyde, președinte Adunării deputaților.

Di Grigore Macri, senator, în numele Iașilor.

Di Al. Nicolaide, senator în numele Craiovei.

Di general C. Budișteanu.

Di I. G. Bibicescu, în numele consiliului comunal al Capitalei.

După rostirea discursurilor, școalele, sindicatele, societățile, etc. au defilat în fața Monumentului.

DIN ROMÂNIA.

Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor, secția București a convocat din nou pe membrii săi pentru ziua de Duminecă 18 Maiu curent la orele 2 p. m., în localul Ligii culturale, calea Victoriei Nr. 122 (lângă Biserica Albă), când adunarea generală s'a și ținut cu oî câți membrii au fost prezenți.

La ordinea zilei era:

Alegerea delegaților pentru congresul anual al Ligii, ce va avea loc la 25 și 26 curent.

Alegerea s'a făcut dela orele 2 — 6 d. a.

Mireasa lui Marconi.

Foile din Paris scriu despre o istorioară romantică, a cărei actor principal e mireasa de odinioară alui Marconi, renumitul inventator italian. Marconi, încă înainte de a deveni renumit, se logodise cu o americană cu numele *Holmann*, dar părinții fetei făcuseră tot posibilul să împiedece căsătoria cu acest italian „necunoscut”, și le și succese. Logodna se strică. Fata mai târziu s'a măritat după un conte maghiar. Acum însă, după-ce bărbatul iubit a ajuns renumit, are

de gând să divorțeze ca să meargă în America și să devină *signora Marconi*.

Foile parisiene mai adaogă la aceste, că întâmplarea întreagă seamănă a întâmplarea lui Bismarck, care încă cerusă — până era simplu referent — mâna unei aristocrate, dar fusese refuzat de această fată obișnuită a duce „viață splendidă și luminoasă”. Aristocrata aceasta a murit mai târziu ca văduva unui maior.

Atâta scriu foile franceze. Numai cât știrea conține și câte-va nesacități. Americanul *Holmann* nu s'a născut după un conte din Budapesta, ci după *Desideriu Boros*, fost comerciant în Arad, care înainte de asta cu vr'o doi ani că ătorind prin America s'a îndrăgostit de ea. Acum trăiesc în Budapesta. *Lady Boros* trăiește însă fericită, și nici prin gând nu-i trece să divorțeze.

NOUTĂȚI.

ARAD, 2 Iunie n. 1903.

Din cauza sf. sărbători de mână, numărul proximi al foii noastre va apăre numai Vineri la amiază, număr dublu.

Aprecieri. „Revista Bistriței” scrie: Di Dr. Aurel Vlad a candidat ca deputat dietal în cercul românesc al Dobrei din comitatul Hunedoara. Joul în ziua înălțării Domnului și-a ținut vorbirea de program. Di Vlad a candidat cu program național. Insuficiența în cerc e mare. Presa dela noi a salutat pășirea d lui Vlad. Excepțiune face „Gaz. Transilvaniei”. — *Felicităm și noi pe di Vlad pentru curajoasa pășire, rupând ghița nepăsării în afacerile naționale.*

Gazeta dela Brașov vrea să apară și imparțială. Ține venerabilul director, care va să zică, și la decor. Astfel într'un număr recent condamnă și candidatura, la Dobra, a dlui Dr. Muntean. Dar cum? Până ce în contra naționalistului Dr. Vlad a scris articole de fond interminabile (și abominabile!), învinuindu-l nu se poate mai aspru și mai nedrept, până atunci dlui Dr. Munteanu, omul guvernului, îi atribue distinae calități personale și-l desaproabă, cu jumătate gură, pe pagina a treia, cu litere mărunte... desigur pentru-ca să nu fie mare supărarea.

Așa da, înțelegem... Cine nainte cu zece ani s'a pus în calea curentului național, crede a fi consecuent dacă persistă pe aceeași cale nenorocită.

Alegerea dela Nograd. În cercul electoral Nograd alegerea de deputat dietal s'a effrit Sâmbătă, târziu noaptea. A fost ales Kossuthistul *Károly* cu majoritate de 81

voturi. Contracandidat a fost *Prónay*. Alegerea a fost foarte agitată. *Károly* a intrunit 1010 voturi. *Prónay* 929. — E interesant, că la alegerile trecute candidatul guvernamental a fost ales cu unanimitate.

Supărare patriotică. La 29 Maiu s'au implinit 200 ani, de când Petru cel mare a pus temelie capitalei de azi, Rusiei frumoșului oraș ce poartă numele lui, *Petersburg*. Din prilejul asta s'au aranjat festivități grandioase, la care au fost invitate să participe toate capitalele din Europa. Capitala Ungariei a fost reprezentată prin primarul *Márgus*, protonotarul *Rényi* și protomedicul *Magyarovits*. La ședința festivă reprezentanții și deputații capitalelor au fost primite în ordinea următoare: Berlin, Paris, Stockholm, München, Dresda, București, Belgrad, Budapesta, Cristiania, Cetinje, Sofia, Darg, Königsberg, Thorn, Brest, Cherbourg, Compiègne, Düakirchen Toulon, Versailles, Filippopol și Plevna.

„Fugg-M-g.” reproducând ordinea de sus și subliniind București, Băgradul și Budapesta exclamă cu patriotică mahnire: „Așa dară în ordinea de primire capitalei noastre i s'a făcut loc după București și Băgrad. După capitala noastră n'au mai urmat decât capitala mieei Nowagil, rezidența voivodului din Montenegro și alte orașe mici! Pentru atâta a fost pagubă să uităm amestecul dela 48. S'au doară ordul Alexandru Newsky, sau crucea ordului Anna așa atractiv e, încât de dragul lor le putem da toate uitării?”

În adevăr gravă ofensă! Hehe! Ce mai dorgator are să le tragă ministrilor săi pravoslavnicul țar, când va ceti „Fugg-M-g” și va vedea ce act de necurtoazie au comis.

Români premiați la universitatea din Cluj. Ni-se scrie: În 29 Maiu a. c. s'a ținut sărbarea de încheiere a anului școlar spirat la universitatea din loc. Din incidentul acesta s'au distribuit și premiile scrise din anul acesta. Dintre români au fost premiați pentru tema: „Poesia populară română și literatura ei”. D-nii: Traian Suciu stud. phil. și Quintiliu Vicu stud. jur.

Avansare în armata română. Afiam cu plăcere că pe ziua de 10 Maiu di Victor Verzea, căpitan de artilerie, cu avânciul în ministerial de războiu, a fost avansat la gradul de major și numit sub-director la pirotechnia-statului la București. Di Victor Verzea este în etate de 36 ani și e fiul venerabilului preot Alexe Verzea din Satulung. Multe felicitări!

Persecuții. — Un nou proces de mari dimensiuni, e în pornire. E trasă în cercetare direcțiunea institutului „Tipografia” din Sibiu, pentru-că a reproduc în broșură, niște articole politice, scrise de prof. Raica din România. Reproducerea s'a întâmplat înainte de ce acești articoli, apăruiți mai înainte în „Tribuna”, să fi fost improcesuați de proca-

ror. Sunt trasi în cercetare repaus. Dr. Rațiu, apoi George Pop de Băsești, Iuliu Coroian și Rubin Pația.

Noi episcopi români au făcut Marți în 19. procesul canonic la Nunțiatura din Viena iar Mercuri în 27 n. au depus jurământul la Viena în mâinile Majestății Sale. Trecând prin Pesta, au făcut visite ministrilor Szell și Wiassics. Reîntors dela Viena, Episcopul Radu, a petrecut o zi la Orade. După informațiile noastre consacrarea Episcopului Dr. Vasile Hossu se va face în Blaș, la sărbătoarea Sf. Apostoli Petru și Pavel. Episcopul Radu se va muta la Orade în luna Iulie, iar Dr. Hossu prin Septemvrie. (Unirea).

Din Banat. Di George Voda, un brav tinăr Oravițan, a fost la 30 Maiu c. promovat doctor în drepturi la universitatea din Budapesta. — Felicitări!

— La Bezoviciu a fost spargere la banca românească „Nera”. Au fost furate câteva mii coroane.

— La Mercina (lângă Oravița) a fost aleasă cu ne mai pomenită insuficiență de învățătoare la școala primară de acolo d-șoara *Ersilia Gherga*.

Unde I Blașul? — Sub acest titlu „Unirea” scrie: În zilele din urmă am trimis fasciculele 29 30 din „Enciclopedia Română”, care precum se scrie, este publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român. Am așteptat cu dor apariția fasciculiilor, pentru cari s'a făcut încă de mai înainte multă reclama, în felul că vor cuprinde Charta etnografică a țărilor locuite de Români.

Bucuria n'a ținut mult. Când, cu deamăruntul am putut să mă conving de superficialitatea, cu care a fost compusă aceea chartă. Căci superficialitate nepermisă devedește compunătorul ei, care a lăsat cu totul afară numele Blaș.

Nu pot să fiu liniștit — ca abonant al Enciclopediei și ca membru al Asociației — până-ce nu voi fi pus în cunoștință de motiv, care a îndemnat pe autor să însemne alte localități obscure și de nici o valoare istorică pentru neamul românesc și în același timp să omită cu totul Blașul!

Pe această cale rog pe Oa. Redacția a Enciclopediei Române să răspundă. Cum se face de Blașul a fost omis din această eroare, și pe ce cale? Un abonant al Enciclopediei și membru al Asociațiunii.

Advocat nou în Clacova. Primum următoarele: „Am onoare a Vă aduce la cunoștință că mi am deschis *Cancelaria advocațională* în Clacova (Crăkova). Cu deosebită stima: Dr. Iuliu Coste, avocat. Să fie cu noroc!”

Zilele critice ale lui Falb. Profetul vremilor, profesorul Rudolf Falb a profetit deja vremea și pe a doua jumătate a anului 1903. Zile critice în aceste 6 luni vor fi: de ordul I: 24 Iulie, 22 August, 21 Septemvrie, 20 Octomvrie și 4 Decemvrie.

Începând cu cei din veacul renașterii și terminând cu cei moderni. Bine înțeles, cele mai multe sunt de pictorii respectivi.

Din aripa dreaptă a palatului duce, peste Arno, și peste un șir lung de case, un coridor până la *Palatul Pitti*.

Russu Șirianu.

Increștinarea ungarilor, ducatele din stânga Dunării, ritual răsăritean.

De George Cihandru.

(Urmare la Nr. 91 și fine).

După cele precedate, e bător la ochi faptul că ritual răsăritean nu numai nu dispăru de pe teritoriul ducatelor de odinioară până prin veacul XIII ca din biserica ungurească, ci din contră, în butul persecuțiilor grele ale veacurilor următoare, el susță până și azi pe același teritor. În consecvență, ritual răsăritean a trebuit afară de ori-ce îndoială să aibă rădăcini mai adânci în vremuri pe teritoriul ducatelor decât pe cel cuprins mai

apoi de biserica ungurească, latinisată în parte.

Dar acum se ivesc și alte întrebări: Cine a susținut ritual răsăritean în jumătatea sud-estică a regatului unguresc până înainte de întemeierea domniei ungurești? cine — și încă în așa fel, încât pe la a. 1000 apare ca și când Achtum, prin organizarea bisericii din ducatul bănățean după ritual „grecesc”, quasi a rădicat mănășca ce o „runcase Răsăritului bisericesc Stefan, în numele bisericii Apusului, prin gravitarea spre Roma? Și, existența de (cel puțin!) una mie de ani a ritualului răsăritean pe teritoriul locuit azi de Români, în ce raport stă cătră trecutul istoric al acestui popor, care singur îl practisează și azi, și pe același teritor?

Vechimea ritualului răsăritean pe teritoriul sud-estic al regatului unguresc înseamnă cu un argument mai mult pentru continuitatea elementului românesc și resp. că acesta și înainte de descălecatul ungarilor era acolo unde îl afiam și azi.

Dacă nu astfel s'ar raporta realitatea cătră trecut, apoi antipozii nostri — nu-i înțeleg pe papuezii canibali de prin Seelanda — ar trebui să răspundă:

Cum să se fi întâmplat că un popor numeros, străin de limbă și în aspirații de

cele ale nației și bisericești ungurești, — un popor având credință și rit ce succesiv perdea terenul în regatul unguresc, să fi avut de ce se dori în coaci tocmai între atari împrejurări, și să se fi putut strecura în coaci pe nesimțite tocmai într'un timp când regii și ierarhii ungurești de o po-trivă erau ingenuchiați înaintea Episcopului Romei?

Cum de n'a rămas despre asta cel puțin atâta urmă în istorie, cât a rămas despre venirea sașilor de mai nainte, ori a țiganilor mai în urmă?

Cum se putea ca un popor de păstori, așa ca pe nimerite, să se fi stabilit pe același teritor, care cu multe veacuri mai înainte era în stăpânirea colonilor Români?

Cum e a se înțelege, că un popor de venetici, un popor nomad, să ajungă să aibă îndată în veacul XIII o nobilime, care să stee la sfat cu regele unguresc, alătura de nobilimea și ierarhii ungurești?

Ori, mai departe, era posibil și natural, ca un popor fără organizație și esecutivă proprie de stat, fără cultură și bisericească națională în propriul senz al cu-vântului, un popor de venetici, goniți de soarte ori ajunși de bunăvoie pe pământ străin (dacă așa ar fi fost), un popor pe

care în acest caz la tot pașul îl urmăria nesiguranta și miseria — era, întreb, posibil și natural, ca un atare popor și între atari împrejurări, ca cele urmate după veacul XIII, să fi fost în stare a romanisa partea de răsărit-miazăzi a regatului unguresc, parte ce cadrează tocmai cu teritoriul euceririi Romane? — Atari minui nu cunoaște istoria.

Și, de alta parte, cum de nu s'a maghiarizat acest teritor, încă nici până azi, de oare-ce — incontestabil — neasemănat mai favorabilă a fost situația elementului unguresc, care dintr'un început a avut în mână frânela statului și a bisericii de stat unguresc ajusean? — Așa se vede, n'a răsărit încă acel soare care să lumineze o asemenea zi.

Se înțelege de sine, istoricii ungurești mai noi cu o vedită predilecție trec peste momentele cari ar constitui răspunsul la aceste și alte întrebări de natura celor de mai sus. Cu-i nu-i e permis în scrișit a încheie ochii din calea unor adevăruri, fie acelea chiar istorice și cât de evidente? Suferului preocupat de patimi, ochiului deprins cu urmărirea de năluca nu le vom aștepta să privească lucrurile în clara lumină a desfășurării lor.

Sub obrocul șovinismului se face azi

— de orduri sunt: 7 Septembrie, 6 Octombrie, 5 și 8 August și 17 Decembrie. Fals se pronunță și despre vremea singuraticilor lui. Interesant e, că pentru lunile de vară profetește vreme răcoasă, rece, pentru toamnă și iarnă însă vreme caldă. — Urma va alege, întrucât au fost profetiile lui adevărate.

Caz de moarte. Florian Monția, preot gr.-or. român în Sicula, a murit azi subit. — Fie-i țărina ușoară și memoria binecuvântată.

Defraudare de 100.000 cor. Poliția din capitală pe cale telegrafică a fost înștiințată de către poliția din München, că Isidor Hefele din Ziemenshausen a defraudat 100.000 coroane și a sters-o. E de 178 cm. lat la spate, robust, blond. Poliția îl caută pretutindeni.

Orb operat. Zilele trecute a fost operat în Glasgow un om de 30 ani, orb dela naștere, cu numele John Carruth. Carruth e un om inteligent și prea interesant sunt impresiile sale de după operație. Foile engleze înregistrează multe.

John Carruth a declarat înaintea medicilor că vederea e cheia fericirii, și că numai acum e în stare să judece, cât plătește viața. Lucrul cel dintâiu ce a dorit să vadă, a fost marea. Prietenii sîi l-au pus pe tren și au pornit. În cale trecuă prin un tunel. Ual dintre prieteni îl întreba de nu se simte acum ca și când ar fi din nou orb.

— E drept, că e întunec ec beznă, — a răspuns Carruth, — dar totuși mi se pare că observ o lumină deșă. Voi nîci idele n'aveți de întunec ec. Întunec ec orbului e ceva osebit.

E interesant, că Carruth cu mult mai curînd simți că se apropie de mare, și asta în urma auzului și mirosului sîi. Pe drum dela gară până la port, întâlnire multe fete și neveste frumoase, la cart se uită cu plăcere. Întrebat, cum își închipuise femeile, răspuns, că hotărît nu-și poate aduce aminte de asta, dar așa de frumoase și plăcute nu și le închipuise. Nîci că știu așa drag zîmbi. — Ajuns pe mare, era estaziat. De multe ori însă nu gîsă adiectivul, evaluîndu-l de lipsă. Totul a fost pentru el nou, totul îl făcea fericit. Până era orb, — spunea, — nu-și putea închipui, pe care te putea ajunge; era în stare să-și dea seama. De tren, vapor, mare nîci idele n'avea. S'a uitat lung la apele întinse, la țărîni și — după ce-și aprinsă o țigaretă, la fum. Spunea că de multe ori e atât de mișcat, încât nu mai știe de sine. Lucru nou a fost pentru el ploaia, valurile mării, aburul norilor. Răpit se uită în grădina zoologică la animalele uriașe; tigru bengalic îl îngroză; asemănarea maimuței cu omul îl uimă. Lui i se părea asemănarea asta cu mult mai mare, decât cum e în realitate. Cauza e că ochii sîi nu s'încă deprinsă să observe distincții mai fine. Carruth a fost și în institutul oftalmologic, să-și lîce rămas bun dela medici; aici a intrat și în sala, unde erau bolnavii între cari trăise și el. Aici a petrecut mai mult cîsurî. Cu acest prilej

și — istorie. Firește, trebuie numai puncte, mai bine zis idele — fîce și fantasie, și merge totul strînk.

Aceasta însă e operă de paiîngen. Ce e mai ușor decât a nega totul ce nu-ți place, și a nu sprijini cu nimic pozitiv ceea ce-ți convine?

Astfel ne știm închipui și felul în care espun istoricii ungurești trecutul nostru, făcîndu-ne în cazul cel mai bun venetici, pentru-că nu sunt arhive cari să vorbească pentru vechimea noastră. Parcă de altcum fac ei întrebuintare de acele mărturii istorice existente, cari vorbesc pentru acest punct?

Parcă un Hunfalvi ș. a. ar fi știut mai mult relativ la trecutul ungurilor și al nostru decât primul cronicar al ungurilor, Anonymus?

Dacă și noi am cerca să le răspundem cu același șovinism, am trebui să negăm, d. es. în caz concret vorbind, existența sîcuior înainte de 1213, de oare-ce însuși Hunfalvi e cel ce observă (și nu avem de ce-l contesta), că d'abia la anul 1213 se face prima amintire despre secui sub numele specifice de „siculi“. Va să zică în același veac, în care aflăm acum urme și în stînga Dunării de români, sub numele exclusiv de „valachi“.

medicii au observat că într'un cîas Carruth e în stare să învețe orbit la mai multe lucruri nouș, decât toți profesorii cari au chemarea asta.

Petrecere. Corul meseriașilor români din Beius invită la *Reprezentarea teatrală*, împreună cu cântări, declamațiuni și dans ce o va da Luni, a 2-a zi de Rusalii în 26 Maiu (8 Iunie) 1903 în sala Ospătării Opidane. Venitul curat este destinat pentru ajutorarea incendișilor din Butești. Prețul de intrare la bunăvoința onoratului public. Solvirile se vor cîta pe calea ziaristică. Începutul la 8 oare seara.

Programa: 1. Cuvînt de deschidere. 2. „Iată ziua triumfală“, cor bărbătesc de V. Humpel. 3. „Frumoasa Irina“, de St. O. Iosif, decl. d-soara A. Kîlner. 4 a) „Coroana cufundată“, de H. Bönicke b) „Sus opincă“, de I. Vidu coruri bărbătești. 5. Teatru.

„Dragoste copilărească“. Comedie într'un act de C. Murai, localizată de Dr. I. Siegescu.

Mort de emoțiune. Populațiunea din Massa-Carrara (Italia), a fost viu impresionată de moartea tragică a deputatului Corsi. Fiind ales de curînd deputat, D. Corsi s'a hotărît să meargă în mijlocul alegătorilor, ca să le mulțamească de onorarea și încrederea ce i-au acordat.

La gară, o mare mulțime, cu musica în frunte, îl aștepta cu nerăbdare.

Dela gară, noul deputat s'a dus la primărie, unde îl așteptau sindicul și autoritățile. De odată, însă, îl veni așa de rău, încât întinse mîna primarului și zise: „D-voastră strîngeți mîna unui cadavru; nu știu ce am, simt însă că m'î e foarte rău“.

La față se făcu palid de tot. A fost luat și pus într'un fotoliu, ear un doctor i-a dat primele îngrijiri. După câte-va secunde D. Corsi strigă, suspînînd: „Ah! sîracul mei copii!“ Carul lui a căzut pe piept: murise.

Afară muzica intona cîntece de bucurie, ear mulțimea aplauda din palme, cerînd ca noul deputat să le ție un discurs dela fereastră. Cu toții au rămas înlemniți de groază, când au văzut apărînd la fereastră un steag îmbrăcat în crep, ear în locul deputatului au văzut pe un consilier municipal, anunțînd moartea tragică a lui Corsi.

Sala consiliului municipal s'a transformat în capela funerară, ear pe dinaintea cadavralui a defilat mulțimea de oameni cu capetele plecate și cu tristeta pe față.

Necrolog. Subscriși cu inima frîntă de durere aduc la cunoștința tuturor rudeniilor, preșinilor și cunoștințelor jalnica moarte a neuitatului soț și frate *Antonie Mureșan* proprietar, episcop al bisericii gr.-or. din Alba-Iulia Maeri și membru casinei române, care a repausat în Domnul, cu moartea subită azi la 8 ore dimineața în al 43-lea an al etății sale și al 16-lea an al sîsătoriei. Rămășițele pămîntești ale scumpului repausat se vor așeza spre odihnă eternă Luni în

Ei, dar în felul acesta nu istorie se face. Istoria nu e negațiunea evenimentelor petrecute, ci din contră trebuie să fie.

Nu ne facem scrupuli din manevrările de vorbe ale istoricilor ungurești.

Trecutul nostru este justificat pe pămîntul ducatelor de pe teritoriul Daciei-Traiane încă și prin vechimea ritului răsăritean, păstrat de români multe și lungi veacuri de-a rîndul, în butul grelelor persecuții și până azi, și numai de români. Ritul răsăritean e cu o cheie mai mult pentru înțelegerea aceluî trecut, și că ungurii aici ne-au aflat la intrarea lor în țară, ori că le convine s'o nege aceasta.

Poștească, cui îi face plăcere, discute și mai departe trecutul nostru, clar de altfel pentru cei cu rezonanțe sănătoase. Să n'o uite însă că a nega trecutul unui popor încă nu va să zică a-l și priva de drepturile la viitor.

Pentru-că un lucru rămîne curat ca lumina zilei: nîci noi nu putem urcea, și tot astfel nîci dinșii nu pot împedeca cursul vremurilor și destinele istoriei.

Nu vremile-s sub om, ci bietul om sub vreme!

(19 Maiu) I Iunie 1903 la 3 ore p. m. în cimitirul gr.-or. din Alba-Iulia Maeri.

Alba-Iulia, 17/30 Maiu 1903

Fie-i țărina ușoară și memoria neuitată. Rosa Mureșan n. Szenyei soție. Berta Mureșan, soră. Andrei Szenyei, Samu Szenyei, Sándor Szenyei, Gábor Szenyei și Árpád Szenyei cunnați.

Hienile emigrării. Către America, țara bogățiilor imense, își îndreaptă toți privirile. Și din țara noastră mulți au trecut marea ca dincolo să facă avere. Împrejurările însă s'au schimbat mult; Americanii nu mai au lipsă de lucrători străini, și d'aceia mulți dintre țărani nostri cari trec în America sunt nevoiți să se întoarcă, după-ce călătoria le-a mistuit și puținii bani ce-au mai avut. Există la noi însă o mulțime de agenți, cari își câștiga pâinea, amăgiad oamenii să emigreze, descriindu-le în culorile cele mai vii, ce trai ușor și câștig bogat vor avea în America. Poliția din Budapesta a pus acum zilele aceste mîna pe o bandă întreagă de astfel de agenți. Toți sunt ovrei: *Steinkauf, Weinberger, Grossmann, Kauffmann, Blejer și Schwarz*. Toți stăteau în legătură cu *Falk și Cie*, o firmă din Hamburg care se ocupă cu trecerea de pasageri peste mare. Agenții aceștia aveau sub-agenți și în Viena, cari primiau emigranții la portul dela Dunăre și-i conduceau până la gară. Acești sub-agent căpetau după fiecare emigrant 1 fl. — Isprăvurile acestor agenți sunt înspăimîntătoare. Așa în cercul *Satoralja-Ujhely* est o comună din care au emigrat 800 de inși. Într'o comună din Cercul *Homonna* abia mai sunt bărbai și tot lucrul de câmp îl îndeplinesc femeile. — Cercătarea în contra acestor agenți e în cursere.

Manifestații iridentiste în Triest. În Triest, la reprezentarea operei *Ernani*, care de 15 ani a fost oprită de comună, s'a produs în teatru o demonstrație patriotică a italienilor, care s'a prelungit și în oraș. În actul III când corul a început să cînte „Siamo tutti una sola famiglia“, (cu toții suntem o singură familie), publicul a izbucnit în aplause furtunoase.

Aceasta manifestație a ținut jumătate oră. Corul a fost bisat de șapte ori. În parter au fost steaguri de hârtie în culorile italiene alb-verde-roșu și cu inscripție: „E viva Italia“. Din galerie au căzut un torent de hârtii cu alb-roșu și cu proclamațiuni antisemite. Au fost și fînerături sgomotoase. Capel-maestru a fost luat și dus în triumf la parter.

Publicul din galerie a început să cînte imnul poporului și alte cîntece revoluționare. Poliția intervenind a reușit cu mare greutate să golească teatrul. Manifestațiile au continuat pe stradă.

Mont-Pelée în activitate. Precum se anunță din Paris, vulcanul Mont-Pelée a erupt din nou. Despre urmările erupțiunilor n'au sosit încă știri mai detaliate.

De Rusalii atragem atențiunea publicului românesc asupra ghetelor moderne ale lui *Porter Vilmos*. Despărțimîntul pentru ghetă oferă asortimentul cel mai perfect. Au sosit numeroase noutăți în ghetă de primăvară pentru bărbați, dame și copii; mai ales ghetele negre și colorate, din piele chevraux se bucură de trecere mare în marele magazin al lui *Porter Vilmos* din piața Libertății. Numai despre prețurile lor mai vom să amintim, că sunt foarte avantajoase, mai ales din considerare față de circulația mai mare în durata sîrbătorilor. Tocmai d'aceia recomandăm călduros publicului nostru marele magazin al lui *Porter Vilmos* din piața Libertății.

AVIS.

Aducem la cunoștința st. nostri abonenți că am trimis la adresa tuturor acelor cari sunt în restanță cu abonamentul foit, chitanță despre această restanță. Rugăm dară pe toți cet-ce au înimă pentru fot românesc să binevoiască a rescumpăra aceste chitanțe, cari li-se vor prezenta prin oficiul poștal competent.

Adm. Trib. Pop.

Convocare.

Reuniunea învătătorilor rom. gr.-ort. din protopopiatul Halmagiului își va ținea sedința în comuna Riscuța la 8/21 Iunie c.

P R O G R A M A :

1. Dimineața la 8 ore asistare la chemarea Duchului Sfânt.
2. Asistare la examenul final în școala învăt. Axentiu Popoviciu.
3. Constatarea membrilor.
4. Cuvînt de deschidere.
5. Reflexiuni asupra examenului.
6. „Armonia între familie și școală“, disertațiune, de Ilie Cristea, inv. în Lungșoara.
7. Disențiuni asupra chestiilor școlare.
8. Propunerii și interpelări.
9. Fixarea proximei sedințe.
10. Restaurarea biroului pe noul perioad 1903—6.
11. Încheiere.

Halmagiu, la 12/25 Maiu 1903.

Mihail Vidu,
președinte.

NB. Membrii sunt rugați a veni cu trenul de Sămbătă seara la Baia-de-Cris, unde vor sta la dispoziție trăsuri. Pentru încurajare să îngrijește învătătorul din loc.

Bibliografie.

Revista „Convorbiri Literare“ nr. 5 anul 37 din 1903, are următorul cuprins: Lordul cel mititel, roman de F. H. Burnet (trad. din englezește), de A. — Din Rucăr (roman), de Ciru Oeconomu. — Studii și notițe filologice IV: Etimologii, de Sextil Pușcariu. — Vlad-Vodă Călugărul (monografie istorică), de AL. Lăpădatu. — Mormintele domnești dela mănăstirea dealului, de AL. Lăpădatu. — Manifestări noue ale unei școale vechi, de N. Iorga. — Doine (culese din Banat), de E. Hodoș. — Documente din arhivele Angliei, privitoare la domnia lui Alexandru Lăpușanu și Iacob Eraclid Despotul, de Marin Dimitrescu. — Corespondența din tinerețe a lui Mahail Kogălniceanu, de P. V. Haneș. — Cantacuzinii și operele lor de N. Iorga (recensiune) de AL. Lăpădatu. — Comunicări mărune și bibliografie.

ULTIME ȘTIRI.

Conspirație în contra lui Alexandru al Serbiei și Ferdinand al Bulgariei.

Viena, 1 Iunie. Foile franceze din Paris publică o telegramă datată din Belgrad, în care se spune că acolo și în Sofia au dat de urmele unei conspirații mari. Conspirația e îndreptată în contra persoanelor regelui Alexandru și a principelui Ferdinand.

Red. respons. Ioan Russu Șirianu.
Editor Aurel Popovici-Barcianu.

Insertiuni și reclame.

Un învătăcel

care să fie din o familie bună și posedă 1—2 clase reale sau gimnasiale, pe lângă întreaga întreținere, se primește momentan în prăvălia de modă și manufactură a subsemnatului.

987 2—3

Iulius Popovici,
în Hlațeg.

KALMÁR JÓZSEF

mechanic.

Recomandă

Bicicletele

sale de cea mai bună calitate.

Are în deposit gumă interioară și esterioră de prima calitate, și tot felul de părți constitutive d'ale bicicletelor.

Eftine și pe lângă garanție efeptuiește

975 7—

Reparaturi de biciclete,
instalări de

sonării electrice și telefonuri.

Toate pe lângă garanție.

Strada Salacz nr. 2. Telefon nr. 242.

Porter!

Preț-curent de Rusalii.

Porter!

Din prilejul sărbătorilor de Rusalii, marele magazin alui **Porter Vilmos** contează la o circulație mai mare. Din considerarea asta s'au stabilit prețuri extra-ordinar de avantajoase, iar magazinul s'a provăzut bogat. Asortimentul în ghetete se poate numi ineccepționabil. Au sosit multe noutăți nu numai de ghetete înalte, ci și de jumătate și ghetete tăiate. Recomandăm în atenția merelui public românesc mai ales asortimentul de ghetete pentru copii, în care se cuprind tot felul de ghetete negre și colorate, dela cele mai eftine până la cele mai fine.

Afară de ghetete

cari — cum am amintit deja mai sus — se află în o bogăție eststraordinară, merită amintire încă următorii articlii:

Parisoluri pentru dame:

Parisol de saten, desenuri frumoase	1 fl. 20 cr.
Parisol de saten, calitate mai fină	1 „ 50 „
Parisol de semi-mătasă, colorat sau negru	2 „ — „
Parisol de mătăsă curată dela	5 fl. până la 12 „ — „

Veritabile mănuși de Praga (din piele), toate culorile 90 cr.

(Mănuși de ață — asortiment bogat).

Bluze pentru dame:

Bluză frumoasă:

din levantină franceză, diferite culori	— fl. 90 cr.
din Piquet, model mai nou	1 „ 50 „
din batist fin francez, frumos colorat	2 „ 75 „
din mătăsă fină, taft glacé	6 „ 50 „
din mătăsă fină Luizin	8 „ — „

Mare asortiment în Brâne pentru dame:

Brâu elegant de moirée	— fl. 25 cr.
Brâu frumos din panglica moirée sau duchesse	1 „ 50 „
Brâne de tot moderne, fine dela	75 până la 3 „ — „

CORSETURI:

Croitură înaltă, sau scurtă	65 cr. până la — fl. 90 cr.
Cu os veritabil de pește	1 „ 50 „
Calitate de tot fină dela	2 fl. până la 4 „ — „

Afară de aste: corseturi Sada Jaco, Radical, Traviatta și Ilona tot soiul.

Albituri pentru dame:

se află d'asemeni în mare asortiment, și deja pentru bagatele prețuri se pot căpeta lucruri bune și de gust.

Ciorapi pentru bărbați, dame și copii, asortiment eststraordinar de bogat

Pălării de paie pentru dame, bărbați și copii.	Cămeși pentru turiști au sosit deja cele din urmă noutăți.	Brâne de turșiti 1 cor., calitatea cea mai bună.	Pălării din păr de epure materie veritabilă. O bucată 2-50 fl.
---	---	---	---

ATENȚIE! Haine pentru băieți și copile în toate calitățile și prețurile.

Cămeși și cravate pentru bărbați în calitate binecunoscută.

Spre pildă: Cămașa de tot colorată, cu pept colorat, levantină franceză; bucată 1-50 fl.

Bastoane.	Jocuri de Tennis.	Hățuțe pentru copii.	Cărute pentru copii 100—150 bucați.	Obiecte de luec Cadouri de prilej.
-----------	-------------------	----------------------	--	---------------------------------------

La cumpărări de 10 cor., fotografie gratuită.

Marele

Magazin

PORTER

VILMOS

ARAD, Piața Libertății.

Telefon Nr. 324.